

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

**Актуальні проблеми
вітчизняної
та всесвітньої історії**

**Збірник наукових праць
Рівненського державного гуманітарного університету**

Випуск 35

Рівне – 2023

УДК 94(477) + 94 (100)

А 43

ББК 63.3 (4Укр)

Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії : Зб. наук. пр. Рівнен. держ. гуманіт. ун-ту. Вип. 35. Рівне: РДГУ, 2023. 199 с.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

Головний редактор:

Постоловський Руслан – кандидат історичних наук, професор, член-кореспондент Міжнародної слов'янської академії наук (м.Рівне)

Відповідальний редактор:

Шеретюк Валерій – кандидат історичних наук, професор (м.Рівне)

Редакційна рада:

Давидюк Руслана – доктор історичних наук, професор (м.Рівне)

Жарна Криштоф – доктор хабілітований в галузі історії, професор (м.Жешув, Республіка Польща)

Киридон Алла – доктор історичних наук, професор (м.Київ)

Троян Сергій – доктор історичних наук, професор (м.Київ)

Фісанов Володимир – доктор історичних наук, професор (м.Чернівці)

Члени редколегії:

Галуха Любов – кандидат історичних наук, професор (м. Рівне)

Жилюк Сергій – доктор історичних наук, професор (м.Остріг)

Майзнер Роберт – доктор хабілітований в галузі історії, професор (м.Ченстохова, Республіка Польща)

Соммер Ханна – доктор гуманітарних наук в галузі соціології, професор (м.Жешув, Республіка Польща)

Степанков Валерій – доктор історичних наук, професор (м.Кам'янець-Подільський)

Стоколос Надія – доктор історичних наук, професор (м.Рівне)

Чухліб Тарас – доктор історичних наук, провідний науковий співробітник (м.Київ)

Шеретюк Руслана – доктор історичних наук, професор (м.Рівне)

Друкується за рішенням Вченої Ради Рівненського державного гуманітарного університету, протокол № 10 від 30 листопада 2023 р.

Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації: Серія КВ №15857-4329Р

ISSN 2519-1942

Адреса редакції: 33027, м. Рівне, вул. Пластова, 31,
Факультет історії, політології та міжнародних відносин РДГУ,
dekanat.fipmv@rshu.edu.ua <https://fipmv.rshu.edu.ua/>
© Рівненський державний гуманітарний університет, 2023

ISSN 2519-1942

9 772519 194006

- 24.09.2015. Ofitsiine internet-predstavnytstvo Prezydenta Ukrainy.
<https://www.president.gov.ua/documents/5552015-19443>
15. Ukaz Prezydenta Ukrainy «Pro Rishennia Rady natsionalnoi bezpeky i oborony Ukrainy vid 29 hrudnia 2016 roku “Pro Doktrynu informatsiinoi bezpeky Ukrainy”» № 47 / 2017 vid 25.02.2017. Ofitsiine internet-predstavnytstvo Prezydenta Ukrainy.
<https://www.president.gov.ua/documents/472017-21374>
16. Ukraina ta NATO pidpysaly nyzku dokumentiv pro spivpratsiu <https://ukraine-nato.mfa.gov.ua/news/40549-ukrajina-ta-nato-pidpisali-nyzku-dokumentiv-pro-spivpracyu>
17. Khorishko L. S. Stratehichni komunikatsii Ukrainy v konteksti yevrointehratsii. Politykus: nauk. zhurnal. 2022. Spetsvypusk. S. 106–111.
<http://dspace.pdpu.edu.ua/handle/123456789/16481>
18. Strategic Communications and National Strategy. Chatham House Report.
<https://www.chathamhouse.org/sites/default/files/r0911stratcomms.pdf>

УДК 327:341. 24 (100)

ЗДІЙСНЕННЯ ПРОЦЕСУ ФУНКЦІОНУВАННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ДОГОВОРУ ПРО КОЛЕКТИВНУ БЕЗПЕКУ (ОДКБ), У ХРОНОЛОГІЧНОМУ ПОРЯДКУ

Іван Колінько

Рівненський державний гуманітарний університет

Україна, 33027, м.Рівне, вул. Ст. Бандери, 12

e-mail: ivan.kolinko@oa.edu.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2356-6538>

Поставлене завдання дослідити історичні аспекти розвитку воєнної політики держав ОДКБ. Вказано на причини російського воєнно-політичного домінування на пострадянському геополітичному просторі. Наголошено на російських намірах забезпечувати подальше домінування в регіоні.

The historical aspects of development of military policy of the states of ODKB are exposed. It is indicated on reasons of the Russian military-political prevailing on post-soviet geopolitical space. It is marked Russian intentions to provide the subsequent prevailing in a region.

Актуальність. Під час написання нашої статті ми намагались синхронізувати процеси становлення воєнної політики новоутворених, внаслідок розпаду СРСР незалежних держав.Що поєднувало дві процеси розпад СРСР та формування нових політичних угруповань. Здійснювалась нова спроба централізувати владу. Нові державотворчі еліти орієнтувались на необхідність воєнно-політичного самовизначення очолюваних ними республік, але не усвідомлювали послідовність необхідних дій та їх кінцеві результати. За таких умов лідерство у воєнно-політичних угрупованнях взяла на себе російська Федерація. Результатом російського впливу на пострадянські республіки стало створення Організації Договору про колективну безпеку (ОДКБ), наслідки практичної діяльності якої нерезультативними. Особливості воєнно-політичної поведінки держав, що входять до складу ОДКБ і є об'єктом дослідження та потребують політичного аналізу.

Хронологічно створення спільної політики оборони пострадянських держав почало утворюватись 21 грудня 1991 р. Керівництво одинадцяти республік, засновників СНД, підписали протокол про покладення командування Збройними Силами колишнього СРСР «до їх реформування» на Міністра оборони СРСР маршала авіації Є. Шапошнікова.

14 лютого 1992 р. керівництво дев'яти держав СНД призначили Є. Шапошнікова головнокомандуючим Об'єднаними збройними силами (ОЗС) СНД.

20 березня 1992 р. на основі Міністерства оборони СРСР було створено Головне командування ОЗС СНД. 24 грудня 1993 р. це командування було реорганізоване в Штаб з питань координації воєнного співробітництва держав-учасниць СНД. Воєнно-політичні

питання тісно переплетені з безпековими, оскільки і «воєнна», і «політична» безпека є невід'ємними складниками сфери національної безпеки будь-якої держави. Відповідно, новим етапом розвитку воєнної політики країн Співдружності слід вважати Раду безпеки СНД по боротьбі з тероризмом, створену у вересні 2004 року на саміті в Астані (Казахстан).

З 1 січня 2006 р. функції координатора воєнної політики країн Співдружності виконує новоутворений Штаб з питань координації воєнного співробітництва СНД, який функціонує при Раді Міністрів оборони держав-учасниць Співдружності, та Секретаріат Ради. Специфічним воєнно-політичним органом країн СНД, ініційованим РФ та побудованим відповідно до кремлівського розуміння питань безпеки й оборони на пострадянському просторі, стала ОДКБ або Ташкентський пакт [20].

Нормативно-правовою основою Організації став Договір про колективну безпеку, підписаний в Ташкенті главами Вірменії, Казахстану, Киргизії, Росії, Таджикистану й Узбекистану 15.05.1992 р. У 1993 р. до ОДКБ долучилися Азербайджан, Білорусія і Грузія. ОДКБ позиціонує себе в якості регіональної міжнародної організації, головними цілями якої є «зміцнення миру, регіональної і міжнародної безпеки й стабільності, захист на колективній основі територіальної цілісності й суверенітету держав-членів, пріоритет у досягненні яких держави-члени надають політичним засобам» [16]

ОДКБ має воєнний потенціал, три угруповання:

- східноєвропейське (збройні сили Росії та Білорусі),
- Кавказьке (збройні сили Росії та Вірменії),
- Центральнoазіатське (Росія, Казахстан, Узбекистан, Киргизія, Таджикистан) [11].

Збройні сили російської федерації перевищують 1 млн. осіб. Станом на 2015 р. країна має досить високий ступінь милітаризації – понад 17 військовослужбовців на 1000 чол. населення. За підсумками абхазьких та південно-осетинських подій 2008 р., пов'язаних з вторгненням російських військ на територію Грузії та територіальним розчленуванням цієї країни, – російське керівництво ввело в дію нові концептуальні документи – Воєнну доктрину РФ (2010 р.) та Стратегію національної безпеки Росії до 2020 р. Деякі воєнно-доктринальні положення викликали негативну реакцію керівництва НАТО та були розкритиковані західними країнами [17].

Виходячи з цього, слід враховувати особливе значення воєнно-політичних цілей РФ та конкретних воєнно-реформаційних заходів у загальному переліку дій російського керівництва [14]. У ХХІ ст. РФ стала реально «воюючою країною-нападником». Крім згаданої вище участі в грузинських подіях, Росія у 2014 р. в порушення фундаментальних принципів міжнародного права, двосторонніх угод, засад добросусідства і партнерства окупувала частину української території – АР Крим і м. Севастополь, розпочала проти України пряму агресію з метою її подальшого утримання в політичній і економічній залежності.

У 2015 р. перелік воєнних акцій РФ поповнився «антитерористичною операцією» у Сирії.

Білоруські збройні сили, складаючись з 65 тис. осіб (7 військовослужбовців на 1000 чол. населення), відносяться до умовної групи «середніх» європейських армій [19]. Формально Республіка Білорусь є однією з найбільш «проросійських» держав пострадянського простору. Але ОДКБ у неповній мірі виконує союзницькі зобов'язання. Після подій 2014 р., пов'язаних з окупацією Росією частини української території (АР Криму, м. Севастополя), – білорусько-російська співпраця у форматі Союзної держави фактично призупинилася. Принаймні саме так можна трактувати організаційну діяльність Президента РБ О. Лукашенка щодо підготовки та підписання Мінського протоколу від 05 вересня 2014 р., спрямованого на імплементацію мирного плану Президента України П. Порошенка та ініціатив Президента РФ В. Путіна з метою припинення вогню на Сході України, а також Другої мінської угоди від 12 лютого 2015 р., спрямованої на деескалацію збройного конфлікту на території Донецької і Луганської областей. Але, стверджувати про «урівноваження» проросійського вектору воєнної політики Білорусі її західним антиподом

явно передчасно. Воєнна політика Вірменії. Вірменська армія складається з приблизно 40 тис. осіб (9,9 військовослужбовців на 1000 чол. населення).

Основними загрозами, спрямованими проти Вірменії, зокрема, вважаються: зазіхання інших держав на фізичне існування населення Республіки Вірменія (пам'ять про геноцид вірмен на початку ХХ ст.), незалежність, суверенітет і фізичну цілісність держави; втручання у внутрішньо-вірменські справи; наявність нагірно-карабахського конфлікту, намагання Азербайджану досягти воєнної зверхності над Республікою Вірменією та вирішити нагірнокарабахський конфлікт збройним шляхом; підготовка воєнних дій проти Вірменії та (або) Нагірно-Карабахської Республіки; створення, зміцнення та розширення союзів, спрямованих проти Вірменії (стратегічний союз Азербайджану та Туреччини); азербайджанські ініціативи щодо економічного та енергетичного блокування Вірменії тощо [1].

Основним фактором, що визначає якість та спрямованість воєнної політики Єревану, є російська військова присутність на вірменській території (зокрема, 102-а воєнна база в Гюмрі, авіабаза «Еребуні», прикордонні війська РФ, що охороняють кордон з Туреччиною та Іраном. Всього – близько 13 тис. військовослужбовців). Карабахський конфлікт визначив пріоритет РФ у воєнній політиці цієї закавказької країни. Для забезпечення ефективності у взаємному воєнному протистоянні Азербайджан та Вірменія використовують принципово різні джерела: Баку – фінанси, отримані від експорту нафти, Єреван – пільгові поставки зброї з росії, а також членство в ОДКБ. Поки що воєннополітичне співробітництво з РФ для Вірменії є безальтернативним, що усвідомлюється правлячою елітою країни [18].

Не дивно, що коли 1999 року обговорювалося продовження дії договору, Азербайджан, Грузія та Узбекистан відмовилися підписати відповідні протоколи і припинили участь в договорі.

Тих п'ятеро країни, що залишилися, на засіданні ДКБ, яке відбулося 14 травня 2002 року в Москві, ухвалили рішення про перетворення ДКБ на повноцінну міжнародну організацію — Організацію договору про колективну безпеку (ОДКБ). 2006 року до ОДКБ долучився Узбекистан. Це сталося на тлі погіршення відносин Узбекистану зі Заходом після подій в Андижані, тоді під час операції силовиків проти протестувальників загинули щонайменше 187 людей. Проте 2012 року Узбекистан призупинив своє членство в ОДКБ, й одекабістів знову стало п'ятеро. Так залишається і донині.

Досить пригадати, що Узбекистан у 1992 р. стояв біля витоків створення ОДКБ, у 1999 р. – призупинив членство в Організації, у 2006 р. повернувся, у 2012 р. – знову призупинив [4]. В Узбекистані небезпідставно зазначають, що механізми ОДКБ з моменту створення цієї Організації жодного разу не були ефективно задіяні з метою нормалізації обстановки в зоні її відповідальності. Цього не сталося ні в Таджикистані, ні в Нагірному Карабаху, ні в Чечні. «Членство Узбекистану в ОДКБ є ланкою в ланцюгу подій і процесів, які об'єднують один смисл, а саме: Росія відновлює свій статус системо-утворюючої держави на пострадянському просторі, тобто статус держави, яка домінує в політичних процесах у рамках СНД» [5]. Звучать і більш жорсткі висновки: Узбекистан знову змінює свою геополітичну орієнтацію, сподіваючись повернути прихильність США. Узбекистан розміщений «на вістрі» ймовірного проникнення талібів з території Афганістану. Відповідно, Президенту І. Карімову потрібен більш потужний закордонний партнер, який до того ж здатен допомогти у протистоянні не лише із зовнішньою, але і внутрішньою загрозою – Ісламським рухом Узбекистану [9].

Що доброго за ці 20 (чи навіть 30 років) свого існування здійснила ця організація? Та нічогосінько. Москва хотіла створити з ОДКБ такий собі «Варшавський договір-2», який би міг протистояти НАТО, посилювати впливи Кремля у світі, підтримувати амбіції російського керівництва на світове лідерство. Утім виявилось, що організація не здатна дати собі раду навіть на власній території.

Яскравим доказом цього стало збройне протистояння Вірменії й Азербайджану. Впродовж усієї гарячої фази війни за Нагірний Карабах восени 2020 року ОДКБ «курило в кутку» й 44 дні спостерігало, як Баку займається «шмаганням вірменських немовлят».

Ще кричуща ситуація виникла з ОДКБ цього річ. У середині вересня спалахнув застарілий конфлікт уже між двома дійсними членами ОДКБ – Киргизстаном та Таджикистаном. Ці дві країни мають 984 км загального кордону, близько половини якого досі не демарковано. У бойових сутичках на кордоні, які тривали п'ять днів, загинули 62 громадяни Киргизстану і 59 громадян Таджикистану.

Рада організації оприлюднила заклик мирно врегулювати протистояння і на цьому заспокоїлася. Тобто знов займалась бездіяльністю.

Єдиний випадок за всю тридцятирічну історію організації, коли вона продемонструвала свою силу, – це казахстанський прецедент. У січні 2022 року Рада колективної безпеки ОДКБ вперше (і поки що востаннє) у своїй історії задіяла колективні миротворчі сили. Реагуючи на масові протести, які почалися після різкого підвищення цін на скраплений газ і переросли в протистояння протестувальників з правоохоронцями на вулицях казахстанських міст, президент Казахстану Касим-Жомарт Токаєв п'ятого січня звернувся до Ради ОДКБ по підтримку, щоб «надати допомогу у подоланні терористичної загрози». Фактично військовики країн-членів організації були використанні з поліційною метою, що аж ніяк не відповідає статуту й програмним цілям організації, яка мала б захищати своїх учасників від зовнішнього вторгнення.

Після цієї короткої ретроспективи повернімося до актуальної історії – тобто до саміту ОДКБ в Єревані. А точніше – до скандалу, який виник на цьому засіданні. Прем'єр-міністр Вірменії Нікол Пашинян відмовився підписувати декларацію за підсумками саміту, а також документ про спільні заходи щодо надання допомоги Вірменії. Свою відмову він пояснив відсутністю в ОДКБ чіткої політичної оцінки «агресії», як він висловився, Азербайджану проти територіальної цілісності Вірменії.

Варто також зазначити, що сам саміт відбувався на тлі вуличних протестів у Єревані. Їхні учасники вимагали від влади вийти з ОДКБ. Вони вважають, що ця структура нефункціональна, вона не зробила жодних практичних кроків, коли Вірменія потребувала захисту під час загострень конфлікту з Азербайджаном.

Вірменія рік головувала в ОДКБ. І таким чином вона йде з головування.

Це вчасно зрозуміли в Тбілісі, Баку і Ташкенті. Усвідомили, що ОДКБ створюється фактично Кремлем не для того, щоб захищати країн-учасниць від зовнішнього вторгнення чи щоб уникати прикордонних конфліктів. Головна її мета – допомагати Москві у протистоянні зі Заходом. А ще: оберігати від падіння дружні до Кремля режими, як це власне й було реалізовано в Казахстані в січні цього року.

Як стверджують експерти, головним тригером у розвалі ОДКБ стане поразка Росії у війні з Україною. Москва всіма силами намагалася затягнути країни-учасниці воювати проти українців, але отримала відкоша навіть від такого свого вірного васала, як Білорусь. Тож військова поразка й тиск Заходу, можна припустити, дуже швидко переконає учасників ОДКБ полишити цю нікому не потрібну структуру.

Душанбе намагається удосконалювати двостороннє співробітництво не лише з Росією, а і з КНР. Проте китайський напрямок поки що явно поступається російському. Воєнна політика Узбекистану. Збройні сили цієї країни становлять 52 тис. осіб (1,96 військовослужбовців на 1000 чол. населення). Про значення Узбекистану в розбудові Москвою пострадянського воєнно-політичного балансу свідчить те, що другою назвою ОДКБ є «Ташкентський пакт». Виходячи з цього, слід вказати на підвищену увагу Кремля до воєнно-політичних можливостей Узбекистану, постійні спроби їх практичного використання. Головними напрямками взаємодії Ташкенту й Москви у воєнній площині стали: розбудова об'єднаної системи ППО, воєнно-технічне співробітництво, спільне використання воєнних об'єктів, охорона кордону, підготовка воєнних кадрів у російських вишах, спільний випуск воєнно-транспортного літака Іл-76, проведення спільних навчань і тренувань тощо. Подібна

розгалуженість міждержавних контактів стимулювала підписання у 2004 р. двостороннього Договору про стратегічне партнерство та Договору про союзницькі відносини. Виходячи з цього, участь Узбекистану у пострадянських воєнно-політичних трансформаціях під егідою РФ не слід вважати послідовною та однозначно промосковською. [20].

У 2015 р. вірменське політичне керівництво ініціювало подальше збільшення воєнної присутності Росії на території власної країни. Планується створити базу Сил КСОР, базу миротворчих сил, а також Об'єднану авіаційну базу ОДКБ [12]. Кількість російських військовослужбовців може досягти 40 тис. осіб, що дорівнює кількісному складу власне вірменської армії. Воєнна політика Казахстану. Збройні сили Казахстану становлять 108-110 тис. осіб (4,3 військовослужбовців на 1000 чоловік населення). Сучасний Казахстан, маючи невелике населення (16 млн. осіб за переписом 2009 р.), усвідомлює неможливість самостійного забезпечення воєнної безпеки в умовах подальшого нарощування загроз і небезпек воєнного характеру в регіоні Центральної Азії. Ними, зокрема, визнаються: безпосередня близькість до ядерних держав – Росії, Китаю, Індії, Пакистану; неспівставність чисельності збройних сил та мобілізаційних ресурсів з аналогічними можливостями сусідніх держав, насамперед Китаю та Росії; вибухонебезпечна етноконфесійна обстановка в регіоні Центральної Азії, можливість подальшого нарощування незаконних збройних формувань за рахунок релігійних екстремістів, терористів, сепаратистів; недостатній рівень охорони державного кордону з огляду на його значну протяжність (15 тис. км); близькість осередків нестабільності: реальних (Афганістан) та потенційних (Тибет та Сінцзянь в КНР, Киргистан, Узбекистан, Таджикистан); величезна територія країни; наявність значних покладів корисних копалин, у тому числі енергоносіїв, що може стимулювати бажання інших держав заволодіти ними; відсутність в армії досвіду сучасних бойових дій; критична залежність війська та воєнної інфраструктури від іноземних виробників озброєнь та військової техніки тощо [15]. Після підписання 28.березня 1994 р. Договору про воєнне співробітництво Росія та Казахстан додатково підписали понад 60 двосторонніх документів, що свідчать про подальше посилення воєнної співпраці сторін [12]. Якщо узагальнити, то головними напрямками співпраці сторін у воєнній площині були й залишаються їх воєнно-технічне співробітництво, підготовка казахських військовиків у воєнних вишах РФ, забезпечення безпеки зовнішніх кордонів, взаємодія контррозвідок [7]. Попри зовнішню конструктивність казахсько-російської співпраці у воєнно-політичній сфері слід вказати на помітне посилення напруженості у відносинах сторін, що проявилася після російської анексії Криму (2014 р.) та вторгнення російських військ на Донбас (2014-2015 рр.). Зокрема, МЗС Казахстану виступило з різкою критикою висловлювань деяких російських політиків і чиновників про те, що у складі цієї азійської країни перебувають «історичні російські землі» [6].

Воєнна політика Киргизії. Киргизька армія є однією з найменших серед держав СНД – 12,5 тис. осіб (2,12 військовослужбовців на 1000 чол. населення). Киргизія об'єктивно належить до умовної групи «малих держав». Країна змушена орієнтуватись на кілька «центрів сили», що мають стратегічні інтереси в Центральній Азії. До них відносять Росію, Китай і США, які прагнуть закріпитись в регіоні на максимально можливу перспективу [8].

Слід розрізняти формати російської та американської воєнної присутності в Киргизії, які не співпадають. Якщо російський авіаційний компонент є воєнною базою КСОР в межах багатосторонніх угод ОДКБ, розрахованих на тривалу перспективу, то американська база була тимчасовою, розрахованою лише на період проведення коаліційними силами антитерористичної операції в Афганістані. Киргизко-китайське воєнно-політичне співробітництво обмежується форматом ШОС. При цьому Китай критикує американську воєнну присутність на території Киргизії. Поки що Киргизстану вдається балансувати між Росією, США та КНР, по чергово узгоджуючи власні воєнно-політичні ініціативи з інтересами «великих» країн. Подібну воєннополітичну гнучкість деякі автори свого часу пропонували назвати політикою «відкладеного нейтралітету» [3].

Воєнна політика Таджикистану має свої особливості. Країна утримує збройні сили чисельністю 25 тис. осіб (0, 84 військовослужбовців на 1000 чоловік населення). Таджикистан змушений реагувати на загрози й небезпеки воєнного характеру, головними джерелами продукування яких є гострі міжетнічні протистояння, територіальні суперечки, боротьба за водні ресурси, проблеми тероризму, наркотрафіку, неконтрольованої міграції. Деякий час незалежний Таджикистан намагався балансувати між Росією та Заходом, прагнучи отримати «політичний зиск» з обох напрямків. На початку XXI ст. ситуація змінилась на користь РФ: «загострення проблем ісламського екстремізму, скорочення фінансової допомоги з боку європейських держав і США, посилення талібської загрози ... призвели до руйнування ілюзій відносно Заходу» [10]. РФ утримує на території Таджикистану 201-у базу Сухопутних військ, термін перебування якої анонсовано на перспективу до 2042 р. У 2015 р. досягнута домовленість про посилення цієї бази авіаційними засобами (очікуване перекидання російських гелікоптерів на аеродром Аїні) [13].

За останні 30 років пострадянський простір розпалося на декілька ізольованих географічних і стратегічних напрямків. Ці напрямки у колі експертів, зустрічається більше проєктивне ніж історичне поняття «Центральної Азії», співпадає з кордонами потенціального театрувійськових дій, які знаходяться в зоні відповідальності Центрального командування США (US CENTCOM).

Отже ОДКБ перед росією був не єдиним простором політичного впливу на конгломерат різнорідних і відносно залежних від неї держав. Оскільки схема, військово-політичного співробітництва була побудована на двосторонньому форматі взаємовідносин, до якого в майбутньому і повернеться. ОДКБ досягла межі своїх можливостей. Повністю реалізованим лишається тільки миротворчий потенціал на сирійському напрямку. Лідерам держав, які входять до ОДКБ та між якими ще й досі зберігаються протиріччя, простіше погодитись на активні дії.

Джерела та література

1. Арустамян А. А. Военная политика Республики Армения и ее влияние на безопасность в Закавказье: дисс. ... к. политич. наук: 23.00.02 / Арустамян Армен Арамаисович. – М.: Военный Университет, 2008. – 201с.

2. Бабешко М. С. Военное сотрудничество России и Казахстана: двусторонний диалог и взаимодействие в рамках ОДКБ / М. С. Бабешко // Политические, военные и экономические факторы обеспечения безопасности в современных условиях. Сборник докладов молодых ученых на конференции (16 апреля 2009 г.). – М.: ИМЭМО РАН, 2009. – С. 86-92.

3. Богатуров А. Д. Отложенный нейтралитет? Центральная Азия в международной политике / А. Д. Богатуров // Россия в глобальной политике. – 2010. – № 2 (март-апрель).

4. Вайц Р. Выход Узбекистана из ОДКБ подчеркивает стоящую перед Россией дилемму / Р. Вайц [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://inosmi.ru/middle_asia/20120712/194828243.html.

5. Вооруженные силы Узбекистана: двадцать лет спустя после обретения независимости [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://pipss.revues.org/3785>. ВІСНИК НТУУ «КПІ». Політологія. Соціологія. Право. Випуск 1/2 (25/26) 2015 110

6. В России заговорили об аннексии Восточного Казахстана [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://censor.net.ua/news/280457/>.

7. Гусев Л. Сотрудничество России и Казахстана в области безопасности / Л. Гусев [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://old.mgimo.ru/news/experts/document188967.phtml>.

8. Дундич А. Киргизия между «великими»... / А. Дундич [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.intertrends.ru/twenty-three/014.htm>.

9. К чему приведет выход Узбекистана из ОДКБ [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.dw.com/ru/>.
10. Насретдинов Д. И. Внешняя политика Республики Таджикистан в контексте проблем региональной безопасности Центральной Азии (1991-2011 гг.): автореферат дисс. на соиск. учёной степени канд. истор. наук : спец. 07.00.15 «История международных отношений и внешней политики» / Д. И. Насретдинов. – М.: ФГБОУ ВПО «Российского университета дружбы народов», 2013. – 31 с.
11. Организованная неприступная группировка / ОДКБ создает мощный ударный кулак в Центральной Азии // Коммерсант. – 2009. – 29 мая.
12. Россия расширяет военное присутствие в Армении [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://iratvakan.com/news/75436.html>.
13. Россия усилит военную базу в Таджикистане [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.rbc.ru/politics/07/10/2015/5614e0719a7947892>.
14. Сизов В. Ю. Военная политика и военная безопасность России / В. Ю. Сизов // Интернет издание Россия и Америка в XXI веке [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.rusus.ru/?act=read&id=191>.
15. Смагулов К. Государственная политика обеспечения военной безопасности Республики Казахстан / К. Смагулов [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.rusnauka.com/19_AND_2012/Politologia/7_114118.doc.htm.
16. Статут Організації Договору про колективну безпеку [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.odkb-csto.org/documents/detail.php?ELEMENT_ID=124.
17. Roger McDermott. New Russian Military Doctrine Opposes NATO Enlargement. February 16, 2010. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.worldsecuritynetwork.com/showArticle3.cfm?article_id=18208&topicID=57.
18. Russia Relations: Geography Matters // Spotlight on Armenia / Adam Hug (ed.). L.: Foreign Policy Centre, 2011 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://fpc.org.uk/fsblob/1331.pdf>.
19. The Military Balance 2010 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://uk.wikipedia.org/wiki>. – Список країн за чисельністю збройних сил.
20. <https://zbruc.eu/node/113857>

References

1. Arustamian A. A. Voennaia polityka Respublyky Armeniya y ee vlyaniye na bezopasnost v Zakavkaze: dyss. ... k. polytych. nauk: 23.00.02 / Arustamian Armen Aramaysovych. – М.: Военный Університет, 2008. – 201s.
2. Babeshko M. S. Voennoe sotrudnychestvo Rossyy y Kazakhstana: dvustoronnyi dyaloh y vzaymodeistviye v ramkakh ODKB / M. S. Babeshko // Polytycheskiye, voennyye y ekonomycheskiye faktory obespecheniya bezopasnosti v sovremennykh usloviyakh. Sbornyk dokladov molodykh uchenykh na konferentsyy (16 aprelya 2009 h.). – М.: УМЭМО РАН, 2009. – S. 86-92.
3. Bohaturov A. D. Otlozhennyy neitralytet? Tsentralnaia Azыya v mezhdunarodnoi polytyke / A. D. Bohaturov // Rossyia v hlobalnoi polytyke. – 2010. – № 2 (mart-aprel).
4. Vaits R. Vыход Uzbekystana yz ODKB podcherkыvaet stoiashchiu pered Rossyei dylemmu / R. Vaits [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: http://inosmi.ru/middle_asia/20120712/194828243.html.
5. Vooruzhennyye syly Uzbekystana: dvadtsat let spustia posle obreteniya nezavysymosty [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://pipss.revues.org/3785>. VISNYK NTUU «KPI». Politolohiia. Sotsiolohiia. Pravo. Vypusk 1/2 (25/26) 2015 110
6. V Rossyy zahovoryly ob anneksyy Vostochnoho Kazakhstana [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://censor.net.ua/news/280457/>.
7. Husev L. Sotrudnychestvo Rossyy y Kazakhstana v oblasti bezopasnosti / L. Husev [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://old.mgimo.ru/news/experts/document188967.phtml>.

8. Dundykh A. Kyryhyzia mezhdu «velykymy»... / A. Dundykh [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.intertrends.ru/twenty-three/014.htm>.
9. K chemu pryvedet vykhod Uzbekystana yz ODKB [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.dw.com/ru/>.
10. Nasretdynov D. Y. Vneshniaia polytyka Respublyky Tadzhykystan v kontekste problem rehyonalnoi bezopasnosti Tsentralnoi Azyy (1991-2011 hh.): avtoreferat dyss. na soysk. uchènoi stepeny kand. ystor. nauk : spets. 07.00.15 «Ystoryia mezhdunarodnykh otnoshenyi y vneshnei polytyky» / D. Y. Nasredynov. – M.: FHBOU VPO «Rossyiskoho unyversyteta druzhby narodov», 2013. – 31 s.
11. Orhanyzovannaia neprystupnaia hruppyrovka / ODKB sozdaet moshchnyy udarnyy kulak v Tsentralnoi Azyy // Kommersant. – 2009. – 29 maia.
12. Rossyia rasshyriaet voennoe prysutstviye v Armenyy [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://iratvakan.com/news/75436.html>.
13. Rossyia usylyt voennuiu bazu v Tadzhykystane [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.rbc.ru/politics/07/10/2015/5614e0719a7947892>.
14. Syzov V. Yu. Voennaia polytyka y voennaia bezopasnost Rossyy / V. Yu. Syzov // Ynternet yzdanye Rossyia y Ameryka v KhKhI veke [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.rusus.ru/?act=read&id=191>.
15. Smahulov K. Hosudarstvennaia polytyka obespecheniya voennoi bezopasnosti Respublyky Kazakhstan / K. Smahulov [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: http://www.rusnauka.com/19_AND_2012/Politologia/7_114118.doc.htm.
16. Statut Orhanizatsii Dohovoru pro kolektyvnu bezpeku [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: http://www.odkb-csto.org/documents/detail.php?ELEMENT_ID=124.
17. Roger McDermott. New Russian Military Doctrine Opposes NATO Enlargement. February 16, 2010. – [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: http://www.worldsecuritynetwork.com/showArticle3.cfm?article_id=18208&topicID=57.
18. Russia Relations: Geography Matters // Spotlight on Armenia / Adam Hug (ed.). L.: Foreign Policy Centre, 2011 [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://fpc.org.uk/fsblob/1331.pdf>.
19. The Military Balance 2010 [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <https://uk.wikipedia.org/wiki>. – Список країн за чисельністю збройних сил.
20. <https://zbruc.eu/node/113857>

УДК 323.28 (100)

ПОРІВНЯННЯ ПРОПАГАНДИСТСЬКИХ НАРАТИВІВ ТЕРОРИСТИЧНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ ІДІЛ ТА ТАЛІБАНУ: ІДЕОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ

Олег Санжаревський

Національний університет «Острозька академія»

e-mail: sanzharevskiy@yahoo.com

ORCID ID: <http://orcid.org/0000-0001-7911-4462>

А. О. Міщанюк

Національний університет «Острозька академія»

e-mail: sanzharevskiy@yahoo.com

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0003-9108-785X>

Тероризм – глобальна проблема людства, яка і досі залишається актуальною. На сьогодні одними із найбільш відомих терористичних організацій є ІДІЛ та Талібан. Ці організації мають своєрідну ідеологію, яку поширюють шляхом пропаганди, використовуючи різні інструменти, однак, питання щодо відмінностей їх ідеології недостатньо вивчене, тому було запропоновано детально порівняти особливості

ЗМІСТ

РОЗДІЛ I ІСТОРІЯ УКРАЇНИ

Шандор Фьольдварі ГРОМАДЯНСЬКИЙ РОЗВИТОК ЯК КОРИНЬ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ СВОЄРІДНОСТІ УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ — ПРАВОСЛАВНІ БРАТСТВА У ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ КОНФЕСІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ	3
Микола Романчук, Руслан Пальчевський УЧАСТЬ ПЛАСТУНІВ У СКЛАДІ УКРАЇНСЬКОГО ЛЕГІОНУ СІЧОВИХ СТРІЛЬЦІВ (1914-1918 РОКІВ).....	8
Іван Пушук ТРАГЕДІЯ ЧЕСЬКОГО МАЛИНА ОЧИМА УКРАЇНСЬКИХ СУСІДІВ: УСНОІСТОРИЧНИЙ АСПЕКТ	13
Віктор Іванчук, Валентина Добровичинська УКРАЇНСЬКА ІНТЕЛІГЕНЦІЯ РІВНОГО У ВІДЗНАЧЕННІ ПАМ'ЯТНИХ ДАТ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІСТОРІЇ (1941–1944 РОКІВ).....	22
Руслан Сіромський «ОБЕРГТИ ВІД НЕБАЖАНИХ КОНТАКТІВ»: ПОВОЄННІ ПОЇЗДКИ ПЕТРА КРАВЧУКА В ЗАХІДНІ ОБЛАСТІ УРСР.....	25
Олександр Дмитрук, Валерій Шеретюк ДУХОВНО-МОРАЛЬНЕ ВИХОВАННЯ МОЛОДІ - НЕВІД'ЄМНА СКЛАДОВА НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОЇ ТА ІНФОРМАЦІЙНО-ПРОСВІТНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ «ОСТРОЗЬКА АКАДЕМІЯ»	31
Оля Сорочинська ЗОВНІШНІ ВІДНОСИНИ ТА МІЖНАРОДНА ПІДТРИМКА УКРАЇНИ В МОВАХ ВІЙНИ	38

РОЗДІЛ II ВСЕСВІТНЯ ІСТОРІЯ ТА МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ

Олег Озимчук АНАЛІЗ ВПЛИВУ РИМСЬКИХ ВЕТЕРАНІВ НА СУСПІЛЬСТВО В ПЕРІОД ІМПЕРІЇ.....	45
Олег Озимчук, Катерина Джумаєва ПОВСТАННЯ ХЕРЕВАРДА УЕЙКА (1070-1071) В АНГЛІЙСЬКОМУ КОРОЛІВСТВІ.....	52

Олег Озимчук, Юлія Остапчук ОСОБИСТІЙ ВПЛИВ АЛЕНОР АКВІТАНСЬКОЇ НА ЗАГОСТРЕННЯ АНГЛО-ФРАНЦУЗЬКИХ ПРОТИРІЧ В XII – НА ПОЧАТКУ XIII СТОЛІТЬ.....	60
Ольга Арама МОЛДАВСЬКО-ПОЛЬСЬКО-ЛИТОВСЬКІ ВІДНОСИНИ В ПЕРІОД КРИЗИ В ОСМАНСЬКІЙ ІМПЕРІЇ (1510-1512)	68
Galina Costețchi MOLDOVA'S RELATIONS WITH POLAND DURING THE CRISIS MILITARY-POLITICAL FROM 1648-1674.....	73
Юрій Андрощук НАЦІОНАЛІЗМ ЯК РУШІЙНА СИЛА ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ПОЛІТИКИ: ДОСВІД СЕРЕДИНИ XVII - ПОЧАТКУ XIX СТ.....	85
Анастасія Ковальчук, Руслан Постолювський БАЛКАНСЬКІ КРАЇНИ У ВЕРСАЛЬСЬКІЙ СИСТЕМІ МИРНИХ ДОГОВОРІВ.....	91
Володимир Сухий, Ольга Сєверова ОСОБЛИВОСТІ ЗДІЙСНЕННЯ ПРОМИСЛОВОЇ РЕВОЛЮЦІЇ В АНГЛІЇ.....	99
Степан Синяк, Наталія Плюта РОЗВИТОК ЖУРНАЛІСТИКИ ТА ПРЕСИ У США В XX СТ.	102
Марія Микосянчик БОРОТЬБА «НЕГАТИВНИХ» ХРИСТІЯН З НАЦІОНАЛ- СОЦІАЛІСТАМИ В ПЕРІОД ТРЕТЬОГО РЕЙХУ	109
Владислав Кладько, Інна Мартинчук ФАКТОРИ ПРОТИСТОЯННЯ МІЖ ІНДІЄЮ ТА ПАКИСТАНОМ В ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ XX СТОЛІТТЯ.....	115
Катерина Таєр-Ульянова ІНФОРМАЦІЙНЕ ПРОТИБОРСТВО МІЖ СРСР І США В ПЕРІОД «ХОЛОДНОЇ ВІЙНИ»	121
Інна Вівчар ВПЛИВ КУЛЬТУРНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ НА ФОРМУВАННЯ ПОЛІТИЧНИХ ІНСТИТУТІВ: АНАЛІЗ МІЖНАРОДНОГО ДОСВІДУ.....	127
Владислав Климовець, Інна Мартинчук ПОЗИЦІЯ США ЩОДО РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ В 2014-2022 РОКІВ.....	133
Оксана Кундеус СТРАТЕГІЧНІ КОМУНІКАЦІЇ УКРАЇНИ.....	141

Іван Колінько
ЗДІЙСНЕННЯ ПРОЦЕСУ ФУНКЦІОНУВАННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ДОГОВОРУ
ПРО КОЛЕКТИВНУ БЕЗПЕКУ (ОДКБ) У ХРОНОЛОГІЧНОМУ ПОРЯДКУ149

Олег Санжаревський
ПОРІВНЯННЯ ПРОПАГАНДИСТСЬКИХ НАРАТИВІВ ТЕРОРИСТИЧНИХ
ОРГАНІЗАЦІЙ ІДІЛ ТА ТАЛІБАНУ: ІДЕОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ156

РОЗДІЛ III

ДЖЕРЕЛОЗНАВСТВО, ІСТОРИОГРАФІЯ ТА КУЛЬТОРОЛОГІЯ

Андрій Слесаренко
ІВАН ФРАНКО ПРО ОДИНАДЦЯТИЙ КОНГРЕС СХОДОЗНАВЦІВ 1897 РОКУ165

Роман Михальчук, Оксана Пальчевська
ДОКУМЕНТИ З ІСТОРІЇ ТА КУЛЬТУРИ ЄВРЕЇВ МІЗОЧА: ФОРМИ
ДОКУМЕНТАЦІЇ ТА ЗБЕРІГАННЯ НА ПРИКЛАДІ МІЗОЦЬКОЇ
БІБЛІОТЕКИ168

Володимир Харчук
ВСЕСВІТНЯ ІСТОРІЯ В СУЧАСНИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ172

Володимир Грицишин, Марія Грицишина
РОЛЬ ПОСТНЕОПАТРИСТИКИ В МІЖКОНФЕСІЙНИХ ВІДНОСИНАХ
СЬОГОДЕННЯ177

Віталій Ігнат'єв
ІСИХАЗМ ТА САКРАЛІЗАЦІЯ В ІСТОРІЇ КУЛЬТУРИ ТА ДЕРЖАВИ.....180

Юрій Ліннік
ГЕНДЕРНІ АСПЕКТИ ДЕВІАНТНОЇ ПОВЕДІНКИ УЧНІВ186

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ.....194

ЗМІСТ.....196

ISSN 2519-1942

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії

ВИПУСК 35

Відповідальність за достовірність і точність наведених фактів, цитат, статистичних даних, власних імен та інших відомостей несуть автори опублікованих матеріалів та їх наукові керівники. Думки авторів статей з позицією редколегії можуть не співпадати.

Відповідальний за підготовку збірника до видання – **Валерій Шеретюк**

Комп'ютерна верстка – **Лариса Федорук**

Обкладинка – **Григорій Волохов**

Підписано до друку 30.11.2023 р. Папір офсетний.

Гарнітура «Times New Roman».

Наклад 300. Зам. № 254/1. Ум. друк. арк. 11,19.

ISSN 2519-1942

Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії: Рівненський державний гуманітарний університет. Збірник наукових праць. Випуск 35. Рівне, 2023. 199 с.

УДК 94(477) + 94(100)

А 43

ББК 63.3 (4Укр)

© Рівненський державний гуманітарний університет, 2023